

KÖZLEMÉNYEK

HUSZÁR JÁNOS

A MAGYAR KATONAI EJTŐERNYŐZÉS FÉNYKORA 1942—1944

A magyar katonai ejtőernyőzés 1938 szeptemberében indult hét kiválóan sportoló fiatal tisztből álló kísérleti kerettel Szombathelyen, a repülőtéren. A kis csapat vezetője vitéz Bertalan Árpád százados, a Mária Terézia Rend lovagkeresztjének tulajdonosa volt.

Bár csak első világháborús, külföldi gyártmányú ejtőernyők álltak — korlátozott számban — a rendelkezésükre, rövid időn belül sikerült kitapasztalniuk az ugrás fortélyait. Ezután altisztekkel és tisztesekkel bővítették a keretet. eredményesen kísérleteztek a zuhanóugrással, s színvonalas harci kiképzést folytattak.

Komoly fejlődési lehetőséget biztosított számukra, hogy Hehs Ákos repülőmérnök megalkotta az első magyar ejtőernyőt, majd megkezdődött ennek a gyártása. Ez újabb létszámnövelést tett lehetővé.

1939. október 1-jén a kísérleti keret Pápára költözött, s hivatalosan is katonai kötelékké, ejtőernyős századdá alakult, mely szervezetileg a III. hadtesthez tartozott. Bár állandó gond volt a szállítógépek hiánya, a kiképzés eredményesen folyt, s a különböző katonai alakulatoktól ide jelentkezőkkel egyre nőtt a létszám. 1940-ben a keret három lövészszázadból álló zászlóaljja szerveződött s átkerült a m. kir. Légierők állományába.

Először az elavult, de átmenetileg mégis használható, stabil Caproni Ca-101-es gépekből folyt az ugrás. Később Savoya 75-ös óriás szállítógépeket kapott az alakulat. Ezek rendszeres, zavartalan használatát előbb pilótahiány, majd a katonai célra történő átalakítás munkái, végül az időjárás viszontagságai miatt megrongálódott fékszárnyak javítása akadályozta.

1941 tavaszára mindez megoldódott, így április 12-én kísérlet történhetett arra, hogy a magyar ejtőernyős zászlóalj a Veszprém melletti jutasi repülőtérről kiindulva végrehajtsa első deszant bevetését. Az indulás során a vezérgép lezuhant, s 16 ejtőernyős, köztük a zászlóalj parancsnoka és a gép négyfőnyi személyzete életét veszítette. A feladatot végül 60 katona hajtotta végre Kiss Zoltán ejtőernyős főhadnagy vezetésével.

1941 második felében új parancsnokot kapott az alakulat, vitéz Szügyi Zoltán vezérkari alezredes személyében, akit a tisztikar elfogadott, s nagy létszámnövekedés következett be a zászlóaljnál mind a parancsnoki karban, mind a legénység körében.

Így indult a zászlóalj történetének következő szakasza, mely egyértelműen komoly fejlődést hozott.

A zászlóavatás éve

1942 a zászlóalj kifejlesztésének esztendeje volt. A lövészszázadok mellett ez év folyamán alakult meg a géppuskás, a távbeszélő, az árkász és a nehéz-

fegyver század, valamint egy 60 főből álló kerékpáros alegység két tiszttel. Minden bizonnyal ekkor jött létre a kísérleti szakasz is, melynek a parancsnoka Ajtay főhadnagy lett.¹

Míndez lehetővé tette, hogy a szakképzés jelentősen fejlődjön. A távbeszélők parancsnoka, Ugron főhadnagy a zászlóaljhoz kerülve különösen színvonalasá tette a rádiósok kiképzését. Oktatótermet rendezett be számukra, mely egyúttal kultúrszoba céljait is szolgálta asztalokkal, könyvekkel, térképekkel. A többi újonnan alakult század is rövid időn belül összeforrott közösséggé vált.²

Míndez azt is mutatja, hogy a zászlóalj létszáma jelentősen gyarapodott. Az 1943-as esztendőben a szervezési táblázatok szerint 1880 főnek kellett lennie a katonák összlétszámának, a szállító repülőket is figyelembe véve. Nagyon valószínű, hogy már 1942-ben is megközelítette ezt a számot.³

Nem csodálhatjuk tehát, hogy 1942-ben halaszthatatlanná vált új kaszárnyaépületek létesítése. Miután a repülőtér mellett bőven volt szabad terület, ide kívántak építkezni olyan formában, hogy idővel az ezredé fejlesztett zászlóalj teljes egészében itt nyerhessen elhelyezést.⁴

A teljes megértés érdekében tekintsük át a repülőtér építéstörténetét!

1937. május 1-jén, a pápai katonai repülőtér átadása alkalmával csupán két hangár állt itt a hozzá csatlakozó műszaki helyiségekkel, s egy háromszintes, tágas, lapostetejű épület a Szombathelyről ide költöző két könnyűbombázó század irodái és személyi államánya számára.⁵

Miután azonnal kiderült, hogy az egyetlen kaszárnyaépület nem elegendő a parancsnokság és a repülő legénység elhelyezésére, 1937 második felében megkezdtek a második, az elsőhöz teljesen hasonló épület alapozását. Ezt 1938-ban átadta Sorg Antal országos hírnévnek örvendő cége, mely az első ütem munkálatait is végezte.⁶

Ilyen állapotokat talált itt az ejtőernyős alakulat 1939 őszén. Ideérkezése alkalmával. Ezen a repülőtéren alakult meg hónapokkal később az ejtőernyős szállító század, mely több mint egy évig társbérletben élt a bombázókkal. Az ejtőernyős katonáknak az első időkben a városban levő huszárlaktanya nyújtott kényelmes otthont.⁷

A könnyűbombázó századok 1941 tavaszán Kecskemétre távoztak. Ekkor az egyik laktanyaépületben a szállító repülőszázad és az akkor létrejövő repülő üzemi század helyezkedett el, a másikat az ejtőernyősök foglalták el. Ez egy ideig megoldotta a gondokat, a bekövetkezett létszámgyarapítás azonban 1942-ben feltétlenül szükségessé tette a legénység elhelyezésére szolgáló épületek számának növelését. A helyzetet felmérve a Honvédelmi Minisztérium

1 Domonkos József egykori ejtőernyős százados (Pápa, Korona u. 14.) emlékezése hangszalagon, a szerző birtokában.

2 Ugron István egykori ejtőernyős százados, zászlóaljparancsnok (Solymár, Tersztyánszky u. 45.) szóbeli közlése.

3 Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) HM 43 000/eln. 37—1943.

4 Boncz József egykori ejtőernyős őrmester (Pápa, Bástya utca 14.) emlékezése hangszalagon, a szerző birtokában.

5 Klement Rudolf hajózó szerelő őrmester (Pápa, Wesselényi u. 3.) szóbeli közlése. Előbb a könnyű bombázóknál teljesített szolgálatot, majd azok távozása után átkerült az ejtőernyős szállító repülőszázadhoz.

6 Németh József ny. építőipari szakember (Pápa, Koltói Anna u. 1.) írásban lejegyzett emlékezése, melyet aláírásával hitelesített. Az 1942-ben kezdődő repülőtéri építkezésekben végig részt vett munkavezetőként.

7 Ferencz Gyula volt ejtőernyős zászlós emlékezése, a szerző birtokában. (Pápa, Ferenc utca 51. szám alatt lakik.)

biztosította a fejlesztés anyagi fedezetét, bár ekkor már Magyarország is hadviselő fél volt.⁸

1942 tavaszán a repülőtér város felőli oldalán, a Darza pataktól balra nagyszabású építkezés kezdődött. A Vaszarra vezető országútra merőlegesen két tágas, kétszintes légénységi épület készült, mellette egy nagy konyha, ételkészítőkkel és egy újabb légénységi épület, mely — az első kettőhöz hasonlóan — szintén egy század befogadására volt méretezve.

A munka sürgősségét jelzi, hogy az építési területen, a pápaiak nagy megbotránkozására, harminc holdnyi búzát zölden arattak le, hogy az alapozás mielőbb megkezdődhessen. A terület a Pátkai uraságé volt, aki a levágott gabonát takarmányként hasznosította.⁹

A munkát ott Márovics Antal építési vállalkozó végeztette. Ennek a cégnek a telephelye Pécssett volt. Az irányítást Fa László pápai építészmérnök vállalta, aki ugyan ebben az évben adta át az új református templomot megbízójának, a pápai református egyháznak. A felelősség mindvégig az ő vállain nyugodott.

A munka erős tempóban folyt, 1943-ban fokozatosan használatba lehetett venni a kaszárnyákat. Ezután a hangárok közelében folyt tovább a munka. Hamarosan elkészült a zászlóaljparancsnokság kisebb épülete, melyre emeletet is húztak, a szerényebb földszintes tisztai étkezde és a kísérleti szakasz elhelyezésére szolgáló körlet.

Csak ezután fogott hozzá a patak város felőli oldalán, az országúttól távolabb eső részen, a kialakuló kaszárnyaváros központjában a Márovics cég egy nagy csarnok felépítéséhez, melyben ejtőernyőhajtató helyiséget, ejtőernyőszárogatót és raktárt alakítottak ki. 1944-ben az építkezés fokozatosan leállt, nem folytatódott tovább.¹⁰

Az építkezés ütemének megfelelően a három lövészszázad kikerült az új kaszárnyákba. Az egykori huszárlaktanyában a nehézfegyver, a géppuskás az árkász század és a zászlóaljtrózs egy részlege maradt. Az őrség, a fogda, a híradósok, a kerékpárosok az eltávozott bombázók által kiürített régi épületbe kerültek.¹¹

Az új légénységi épületek egyenként egy-egy század befogadására voltak alkalmasak. A bővítés lehetőségét mindegyiknél fenntartották, a padlástérben is tudtak később a légénység számára szobákat kialakítani.

Ezekbe az épületekbe belépve szép, tágas hallba jutott a látogató, mely modern szállodák előcsarnokához volt hasonlatos, csak itt a portás helyett a napos tizedes igazította el az érkezőket. De nem hiányzott a nagyméretű tükör, a nagy falóra, s az emeletre vivő szép, széles lépcső sem.¹²

Az 1942-es esztendő legnagyobb eseménye a zászlóavatás volt, mellyel kapcsolatban ma is élnek legendák nemcsak Pápán, de az egész országban. Ezek szerint igen közel kerültek egymáshoz a Perutz-gyár dolgozói, főként a szövönők és katonák, barátságok, romantikus szerelmek szövődtek. Így született

⁸ Domonkos József közlése.

⁹ Németh József közlése.

¹⁰ Uo.

¹¹ Ugron István közlése.

¹² Szakács Ferenc volt karpaszományos ejtőernyős honvéd szóbeli közlése. (Pápa, Damjanich u. 3.)

a gondolat, hogy ez az üzem adományozzon csapatzászlót az ejtőernyős zászlóaljnak. A kezdeményezéssel a gyár tulajdonosai egyetértettek. A csapatzászlót munkásnők hímezték, s egy sokgyermekes munkásasszony, aki legtöbbet dolgozott a zászlón, lett a zászlóanya. Ezt a megoldást a minisztérium illetékesei is elfogadták.¹³

Érdekes módon Vesztenyi János a magyar légierőkről készített munkájában ezt a változatot rögzítette:

„A pápai textilgyár munkásai még 1940-ben csapatzászlót szerettek volna ajándékozni az ejtőernyős zászlóaljnak. Zászlóanyának a gyár legtöbb gyermekes munkásnőjét jelölték ki. Bürokratikus nehézségek és Bertalan őrnagy halála miatt az avatás még 1941 júliusában sem történhetett meg. Ez a gyár munkásai között elégedetlenséget váltott ki.”¹⁴

A valóság jóval kevésbé volt romantikus.

Papp László, a gyár intelligens, tevékeny üzemvezetője igen jó kapcsolatot tartott fenn az ejtőernyős tisztekkel és a szállító repülőszázad hajózoival, gyakran találkoztak névnapokon, rendezvényeken. Egy ilyen társas összejövetelen született a gondolat, melyet a munkásság képviselői is helyesléssel fogadtak. A nagyon szép zászlót Budapesten, az egyik híres belvárosi szaküzletben készítették háromezer pengőért, ami abban az időben nagyon komoly összeg, egy szerény házacská árá volt. A pénzt erre a gyári munkások és tisztviselők körében gyűjtötték össze. A zászlóanya Papp László üzemvezető felesége, egy jó megjelenésű, társaságbeli hölgy lett, akinek a számára nem jelentett problémát egy nagy tömeget megmozgató ünnepélyen díszmagyarban szerepelni, magas rangú tisztekkel, vezető emberekkel társalogni.¹⁵

1942. január 24-én a III. hadtest parancsnoksága a következő terjedelmes táviratot küldte a Honvédelmi Minisztériumba:

„Jelentem, hogy az 1. ejtőernyős zászlóalj részére a Pápa hadiüzemi munkásság még 1941. évben csapatzászlót adományozott. Ennek felszentelése az 1941. év tavaszára volt tervbe véve, azonban azt a közbejött események, valamint azon körülmény miatt, hogy a zászlószenteléssel kapcsolatos bemutatón szereplő szállítógépek Oroszországban voltak, a mai napig megtartani nem lehetett. Az új szervezés szerint az eje. zlj. csapattest jellege megszűnt, és így a csapatzászló használatára nem jogosult. A zászlószentelés elhalasztása a hazafias érzelmű munkásságban csalódást és lehangoltságot keltett. Nemzetvédelmi szempontból a zászlószentelésnek mielőbbi megtartását a fenti szervezési változás dacára szükségesnek tartom, hogy a hadiüzemi munkásság, mely bérének e célra felajánlott hányadából szerezte be a zászlót, ne érezze mellőzöttnek magát.”¹⁶

A kezdeményezés ezzel megindult a megvalósulás útján. Csakhamar kiderült, hogy az ejtőernyős alakulat önálló csapattest jellege nem szűnt meg, így jókora késéssel, 1942. május 25-én megtörtént a zászlóavatás. Ennek tervezete teljes egészében fennmaradt. Mivel a kormányzói kabinetirodában rögzítet-

13 Dr. Balogh Ferencné osztályvezető (Pápa, Kossuth utca 14.) szóbeli közlése.

14 HL Tgy. 2787. Vesztenyi János: A magyar katonai repülés története. 143. o.

15 Dr. Balogh Ferencné közlése

16 HL 305 ein. VKO 1942.

tek pontról pontra megvalósultak, érdemes ezzel a terjedelmes dokumentummal teljes egészében megismerkedni:

„A m. kir. »vitéz Bertalan Árpád« 1. honv. ejtőernyős zászlóalj csapatzászlójának felavatási ünnepsége Pápán, 1942. évi május 25-én, hétfőn d.e. 10 órakor.

9 óra 10' A Kormányzóhelyettes Úr Ó Főméltósága és kíséretében vitéz Szabó László vezérőrnagy (esetleg), Littke István titkár és báró Rohonczy Imre főhadnagy a budaörsi repülőtérré gépkocsin érkeznek.

Ő Főméltóságát a repülőtéren a gép előtt (JU 52 gép) Kekszer Edgar alezredes, a repülőtér katonai parancsnoka és Szemes István százados segédtiszt várják és érkezéskor jelentkeznek.

Az Ó Főméltóságát és kíséretét vivő gép 9 óra 20 perckor indul. 10 óra 00' Kormányzóhelyettes Úr Ó Főméltósága és kíséretének érkezése a pápai repülőtérré. A gép megállási helyét a betonkifutópályán beintéssel jelzik.

A kiszállásnál a következő katonai személyiségek jelentkeznek Ó Főméltóságánál:

Rákossy Béla altábornagy, a légierők parancsnoka,

Vörös Géza vezérkari ezredes, vk. főnök,

vitéz Magyarossy Sándor vezérőrnagy, HM légügyi főcsoportfőnök,

Széchy Jenő vezérőrnagy, a 3. honvédkerület parancsnoka,

Vályi Sándor vezérkari alezredes, vk. főnök,

Gyiresy Sándor ezredes, az 1. kivonuló repülőezred parancsnoka,

Bózók Gy. Tasziló ezredes, állomásparancsnok,

Martsa Dániel ezredes, a pápai hadiüzemek parancsnoka.

A kivonult zászlóalj jobb szárnyán jelentkezik vitéz Szügyi Zoltán alezredes, az ejtőernyős zászlóalj parancsnoka.

Ő Főméltósága a zászlóalj arcéle előtt ellép, majd a balszárnyhoz érve a parancsnok lejelentkezése után a dísztribün felé indul.

Ő Főméltóságát a kiszállástól kezdve a jelentkezések alatt, a kivonult csapat előtt és végig az egész fogadáson Törzsök Lajos hadnagy, a zászlóaljparancsnok segédtisztje vezeti.

A diszermelvény előtt Ó Főméltósága a következő előkelőségek tisztelgését fogadja:

Dr. Antal István m. kir. miniszter, Pápa képviselője,

Mesterházy Ferenc, Veszprém vm. főispánja,

Dr. Czapi Gyula veszprémi rk. megyéspüspök,

Medgyasszay Vince pápai ref. püspök,

Berkly Miklós Veszprém vm. alispánja,

Dr. Hamuth János, Pápa város polgármestere és

vitéz Simon István rendőrkapitány.

Az üdvözlések után Ó Főméltósága fellép a diszermelvényre, ahol Papp Lászlóné, üzemvezető neje, a zászlóanya várja. A hölgyet Ó Főméltóságának Martsa Dániel ezredes mutatja be.

Mialatt Ó Főméltósága a repülőgéptől a diszermelvényig halad, a zene a Himnuszot játssza.

A Kormányzóhelyettes Úr Ő Főméltósága helyét elfoglalván kezdetét veszi az ávatási ünnepség.

1. A munkásság szónoka beszéd keretében átadja a csapatnak a zászlót. (Szószék.)
2. A zászlót, mely eddig a díszemlény előtti asztalon volt, a zászlóánya elé viszik, aki felköti a zászlószalagot. Ezután visszaviszik a zászlót az asztalra, ahol az adományozó munkásság képviselője ráerősíti a zászló szalagját.
3. Kürtjelre a kijelölt tisztek és legénységi állománybeliek elfoglalják a zászlóavatáshoz kijelölt helyeiket.
4. A római katolikus tábori lelkész avató beszédet mond és megáldja a zászlót. (Szószék. Mindenki ülve marad.)
5. A református tábori lelkész avatóbeszédet mond és megáldja a zászlót. (Szószék. Mindenki ülve marad.)
6. Tisztelgés a zászló előtt. A zenekar a magyar „Hiszekegy”-et játssza. (Mindenki áll.)
7. Az egyházak képviselői után a *Kormányzóhelyettes Úr az asztalnál beveri a Kormányzó úr Ő Főméltósága, valamint saját zászlószögét.*
8. Újabb tisztelgés a magasra emelt zászló előtt. Himnusz. (Mindenki áll.)
9. A zászlóaljparancsnok rövid beszédben megköszöni a zászlót, majd háromszori „vigyázz” kürtjel után a zászlóaljhoz beszédet intéz.
10. A zászlóalj felesküszik a zászlóra. (Mindenki áll.)
11. A zászlót elviszik beosztási helyére, a zászlóaljparancsnok Ő Főméltósága elé lép és kikéri további parancsait. Ő Főméltósága erre:
„Diszmenetben felállni”-t rendel.

Mialatt a kivonult csapat a díszmenethez alakul, a repülőtér erre berendezett részén (a díszemlénytől balra) s annak légtérében megkezdődnek a bemutató gyakorlatok, melynek kezdetét egy-egy zöld rakéta felszállása jelzi.

A bemutató gyakorlatok után díszmenet.

A díszmenetet a Kormányzóhelyettes Úr Ő Főméltósága a díszemlényen fogadja.

A díszmenet sorrendje:

1. Az ejtőernyős zászlóalj és a beosztott repülőszázad.
2. A gyakorlaton szerepelt egyéb alakulatok.
3. Magyarruhás munkás- és munkásnéosztag.
4. A gyakorlaton résztvevő repülőgépek díszmenete a levegőben.

A díszmenet után Ő Főméltósága a díszemlényen elbúcsúzik a polgári előkelőségektől és kísérve a katonai személyiségek által az időközben előállt repülőgéphez indul. (Előtte, mint érkezésnél, a zászlóalj segédtszjtje halad.)

A beszállás előtt lejelentkezés ugyanabban a sorrendben mint az érkezésnél. Végén a zászlóalj parancsnoka is lejelentkezik.

A Kormányzóhelyettes Úr Ő Főméltósága és kísérete beszállnak és elindulnak.

Kb. 13 óra Érkezés a Budaörs-repülőtérre. A leszállt gépnél a repülőtér parancsnoka és segédtsztje jelentkeznek, ezután Ő Főméltósága és kísérete a repülőgép elé hajtott gépkocsikba szállnak és a Királyi Várba hajtатnak.

Öltözet:

Katonáknak: soron és renden kívüli dísz.

Polgáriak: sötét ruha.

A felavatási ünnepség időtartama 1 óra 20 perc.

A bemutató gyakorlat időtartama körülbelül 50 perc.

A díszmenet időtartama körülbelül 10 perc.

Elhelyezkedés az ünnepség alatt vázrajz szerint.

Budapest, 1942. évi május hó 21. napjár.¹⁷

Kiegészítésül legfeljebb annyit tehetünk hozzá a szépen összeállított és kitűnően megvalósított tervezethez, hogy a gyári munkásság részéről Markovics László művezető beszélt, a zászlót pedig három acélsisakos katona vette át a gvár három legjobb vitorlázó repülőjétől.

Az ünnepély lefolyása tökéletesen megfelelt a forgatókönyvnek. Gyönyörű, napsütéses idő volt, így a tervezett ejtőernyős bemutatót és díszmenetet is ideális körülmények között tarthatták meg.

Az ötvenperces bemutatón deszantakciót játszottak le az ejtőernyős zászlóalj katonái a repülőtérnek a közönség által jól látható részén. A képzelt ellenséget először magyar zuhanóbombázók támadták, majd hárommotoros szállítógépek jelentek meg, s ezekből egy ejtőernyős alegység ereszkedett le nagy gyorsasággal, majd támadásba lendült. A gyalogsági fegyverek minden fajtáját bevetve, számtalan vaktöltényt felhasználva káprázatos tűzijátékot producerkáltak. A bemutató nagy tetszést aratott a megjelentek körében.

Sikere volt még az ejtőernyős katonák feszes díszmenetének, a magyarruhás fiatal munkásnök felvonulásának, s az ünnepélyen részt vett gépek kötelékrepülésének.

Ez az ünnepély felejthetetlen élményt jelentett a pápaiak számára, emléke még évtizedek múlva is frissen élt az emberekben.¹⁸

A szervezőmunka alaposságát bizonyítja, hogy az illetékesek felkészültek arra az eshetőségre is, ha kellemetlen, esős, viharos idő tenné lehetetlenné az ünnepély megtartását a szabadban.

Érdeemes ezt a változatot is idézni!

„*Kedvezőtlen időjárás esetén* (melynek fennforgását a Légügyi Hivatal, illetve repülőtérparancsnokság) 6 óra 30 perckor az érdekelteknek:

I. Főméltóságú Úr inasa 160-008/70 mellék,

II. vitéz Szabó László vörögy. Hotel Gellért,

III. Littke István titkár: 364-397,

IV. br. Rohonczy Imre fhdgy. 160-008/88 mellék.

V. Testőrgyeletes tiszt 160—008/15 mellék
távbeszélőn közölni fogja.

¹⁷ Forgatókönyv Magyarország kormányzójának katonai irodájától. HL 29 484/ein. 1.

¹⁸ *Bíró Imre* egykori pápai fiatalember (Pápa, Csillag u. 44.) emlékezése, aki számos fényképfelvételt készített a zászlóavatási ünnepélyről. Mint KIE ifjúnak számos ejtőernyős barátja volt.

7 óra 30' Indulás a Királyi Várból gépkocsikon.

10 óra érkezés a pápai repülőtérré. (A megállás helyét egy felszállított ember jelzi.)

Ő Főméltósága gépkocsiját a város szélén egy katonai motoros várja és vezeti a repülőtérré.

A zászlóavatási ünnepség az egyik nagy hangárban a megállapított sorrendben zajlik le.

Az ünnepség után Ő Főméltósága és kísérete gépkocsiba szállnak és visszahajtatnak Budapestre.

(A bemutató gyakorlatot kis esőben megtartják ugyan, egyébként a gyakorlat megtartása a felhőplafond magasságától függ.)

Budapest, 1942. évi május hó 21. napján.¹⁹

A zászlóátadás utáni vasárnap emlékművek avatására sorakozott fel a pápai ejtőernyős zászlóalj. Ezek rövid története a következő:

A gyász, a fájdalom az elmúlt évben elvesztett parancsnokért, vitéz Bertalan Árpád őrnagyért s a bajtársakért frissen élt minden katonában. Már 1941-ben foglalkozni kezdtek azzal, hogy a veszprémi szerencsétlenség áldozatainak emlékét a pápai repülőtéren méltó formában megörökítsék. A megbeszélések során megállapodtak abban, hogy a hangárok bejáratánál külön építmény készül a repülő katonáknak s külön az ejtőernyősöknek.

Így is történt!

A repülők emlékművén a lezuhant gép négyfőnyi személyzetének a neve szerepelt. Az ejtőernyősök köépítményén elhelyezett nagy méretű emléktáblára a veszprémi és délvidéki áldozatokon kívül mindazok nevét felvésték, akik Pápán ejtőernyős baleset áldozatai lettek, tehát a magyar katonai ejtőernyősök sikeréért adták életüket.

Mindkét emlékmű mészkőből épült, a repülőké szerényebb volt, s egy szárnyait kiterjesztő sas díszítette. Az ejtőernyősökét nagyobbra méretezték, s a fekete márványtáblán kívül az ejtőernyős csapatjelvény nagyított mását helyezték el rajta.

Az emlékművek a katonák munkájával készültek, s a felmerült költséget is ők vállalták.²⁰

A felavatásra 1942. május 31-én, a hősök vasárnapjának reggelén nyolc órakor került sor a teljes létszámban felsorakozott zászlóalj előtt. Az ejtőernyősök részéről Majthényi Imre százados mondott szép beszédet az elhunyt parancsnok és katonái érdemeit méltatva, a repülők képviselőjében Gerencsér Ferenc századparancsnok emlékeztetett arra, hogy a hősök példája nem hiábavaló. A rendezvényt a pápai leventezenekar szereplése tette ünnepélyesebbé.²¹

1942 a halálos ejtőernyős balesetek éve volt, májustól novemberig hatan váltak Pápán a katonai ejtőernyőzés áldozatává:

Május 24. Hornok Ambrus őrzvezető — koponyaalapi, gerinc- és lábszárcsonttörés.

¹⁹ HL 29 484/eln. 1.

²⁰ Pápai Hírlap, 1942. június 7.

²¹ Uo.

Június 12. Szabó Nándor honvéd — Ada — koponyaalapi törés és alszár-törés.

Augusztus 3. Kósa Albert — Csíkszentmihály — lezuhanás következtében beálló gerinctörés.

Augusztus 18. (10 óra). Kincses Gyula őrmester — Okány — ejtőernyős ugrás közben koponyaalapi törés.

Augusztus 18. (11 óra). Tóth János honvéd — Mindszent — Ugrás közben lezuhant, koponyaalapi törés.

November 3. Agócs László őrzető — Tiszafüred — Agyrázkódás, szívbénulás.²²

1942-től kezdve az alakulat tisztjeit és altisztjeit rendszeresen három-három hónapra a hadművelleti területre küldték harci tapasztalatok szerzése céljából.

Szügyi Zoltán 1942 késő őszén került ki a frontra. Helyettese Egyedi Béla alezredes lett, akit más alakulattól helyeztek ide. Az új parancsnok azonnal felismerte, hogy itt csak akkor lesz becsülete, ha maga is igazi ejtőernyőssé válik. Rövid időn belül teljesítette a négy ugrást, így jogos szerzett a megkülönböztető csapatjelvény viselésére. Ez nem volt kis dolog, hiszen Egyedi Béla, akit 1918-ban avattak hadnaggyá, ekkor már elmúlt 43 éves.

Szügyi Zoltánt a Don-kanyarban érte a szovjet csapatok támadása. A visszavonulás során rendkívül bátor, emberséges, körültekintő parancsnoknak bizonyult, így 1943 tavaszán magas kitüntetésekkel tért vissza Pápará. Ez természetesen emelte tekintélyét.

Egyedi alezredesest rokonszenves embernek ismerték meg tisztjei és katonái, sokan sajnálták, mikor megbízatása lejártával Páparól eltávozott.²³

Az ejtőernyős alakulatnál mindig törekedtek arra, hogy valódi harchelyzetekhez szoktassák a katonákat, megismertessék velük a veszély érzetét. Erre elsősorban a harcserű lőtéren kínálkozott lehetőség, mely Nagytevelen túl, a Bakony szélén volt. Itt 1942-ben kialakult az a gyakorlat, hogy amíg egyik szakasz éles tölténnyel lőtt az ellenséges katonákat jelképező bádogg céltáblákra, addig a másik szakasz a céltáblák körül helyezkedett el mélyedésekben, tereptárgyak védelmében, úgy hallgatta a lövedékek süvítését, becsapódását, a lepattanó golyók különleges hangját. A zászlóalj katonái itt át is estek a tűzkeresztségen, később a bevetések alkalmával a harci zaj már nem gyakorolt rájuk különösebb hatást.²⁴

Az első években hiába kerestünk adatokat az ejtőernyős zászlóalj történetében az ünnepélyes eskütételre. Pedig erre minden alakulatnál sor került a hat-hetes kemény újoncképzés befejezésével, november végén, december elején. Az ejtőernyős zászlóaljnál még 1941 őszén sem voltak újoncok, az utánpótlást a különböző alakulatoktól ide jelentkező kiképzett, esküt tett katonák alkották.

A Légierők Parancsnoksága és a Honvédelmi Minisztérium 1941 tavaszán lefektette az ejtőernyős utánpótlás alapelveit. Ennek megfelelően megindult az ejtőernyős előképzés a leventemozgalom, a minden fiatalra kiterjedő ifjúsági szervezet révén. 1941 őszén a fővárosban és a jelentősebb településeken meg-

²² Pápa város halotti anyakönyve: 150/1942., 172/1942., 206/1942., 219/1942., 220/1942., 287/1942.

²³ Bartos Sándor főhadnagy, zászlóalj-segédtsz (Várpalota, Kulich Gyula u. 38.) írásbeli emlékezése.

²⁴ Magyar Szárnyak, 1988. 116. o. Vitéz Ladányi Domonkos volt ejtőernyős főhadnagy cikke: Ejtőernyős élet címmel. In Memoriam v. Remete Imre.

alakultak az ejtőernyős leventeszakaszok, melyekbe az önként jelentkezők írásbeli szülői engedéllyel, szigorú orvosi vizsgálat után kerülhettek. Itt év közben a fegyvernem sajátosságaival ismerkedtek, erőteljes sportmunkát végeztek. ejtőernyőt hajtogattak. A nyári szünetekben táborozásra hívták be őket Rákosra, ahol egy lengyel tervek alapján készült ugrótoronyból, rögzített ernyő segítségével, ugrási előgyakorlatokat végeztek.²⁵

Így történt, hogy 1942 októberében már nem a különböző alakulatoktól érkező honvédek, hanem a rendes katonai szolgálatra bevonuló ejtőernyős leventék alkották az utánpótlást. Ez azt is jelentette, hogy fennállása óta ebben az évben volt először hathetes újonckiképzés a pápai ejtőernyős alakulatnál.

Az eskütételre 1942. december 6-án, az ország kormányzójának névnapján került sor. A délelőtti órákban a legénység felekezetek szerint istentiszteleten vett részt, majd felsorakozott a Fő téren, a Nagytemplom nyugati oldalánál. A Hungária Szálló előtt felállított díszemlévényen helyezkedtek el a város katonai, polgári vezetői, valamint a rendezvényt irányító tisztek és szónokok.

Az ünnepély 10 óra 45 perckor kezdődött. Borbándy János, a Légierők vezető lelkésze beszélt először, majd megtörtént az ünnepélyes eskütétel. Az alakulat parancsnoksága részéről Petneházy százados, az egykori kiváló öttusázó szólt a fiatalokhoz, fegyelmezettségre, a suttogó propaganda elleni harcra figyelmeztette őket.²⁶

Mint ez az ünnepély is bizonyította, az alakulat nem élt elszigetelten a város lakóitól, rendezvényeikre többször kértek az iskoláktól szerepelni diákokat, egy-egy csoporttal részt vettek színházi előadásokon, úrnapi körmeneteken diszszázzal vonultak fel. A honvédelmi nevelés jelszavával az iskolák tanulói évenként ellátogattak a repülőtérré, ahol egy-egy ugrási gyakorlatot is megtekintettek.

Másféle kapcsolatok is kialakultak. Egyre több olyan házasságra került sor, mikor pápai lányt vettek el ejtőernyős tisztek, továbbszolgáló szakaszvezetők és őrmesterek. Érdekes módon a parancsnokok még a tisztetek és sorkatonák nősülését sem akadályozták, számukra többnyire kintlakást biztosítottak.²⁷

Az ejtőernyős zászlóalj belső élete

Az ejtőernyősök érzés- és gondolatvilágára legjobban az egykori katonák írásai világítanak rá.

Az egyik ilyen dokumentum Táboros szakaszvezető verseskönyve, mely Pápan jelent meg színes borítólapal 1942-ben, a szerző kiadásában, a másik Lakat Ferenc szakaszvezető emlékezése. Ez 1967-ben készült. A harmadik Bárczy János százados Zuhanóugrás című műve. Ez a nyolcvanas évek elején nyomtatásban látott napvilágot, sőt második kiadást is megért.

Táboros verseiből árad az öröm, a büszkeség. Boldog, hogy olyan katonai alakulatban szolgálhat, amelyikben napról napra bizonyosságot kell tennie sze-

²⁵ Urbán László szakaszvezető (Budapest, Arasz utca 2.), ejtőernyős leventeoktató emlékezése. (Levél, a szerző birtokában); Bobják Zoltán ejtőernyős honvéd (Pápa, Jókai utca 13.) egykori ejtőernyős levente emlékezése hangszalagon, a szerző birtokában.

²⁶ Pápai Hírlap, 1942. december 12.

²⁷ A szerző — volt karpaszományos ejtőernyős honvéd — személyes emlékei és a Pápai Hírlap 1942-es évfordulójának anyakönyvi hírei.

mélyes bátorságáról. Nem hiányzik azonban a hazafiság érzése sem ennek a fiatal katonának a Boldogság című költeményéből:

„Életemre emlékezek, arra visszanézek,
Most vagyok a legboldogabb, amióta élek.
Ejtőernyős lett belőlem, büszke vagyok rája.
Mert száz közül csak egy kerül ilyen beosztásba.
Legvakmerőbb katonája leszek a hazának,
Meg akarok jól fizetni, aki miránk támad.”²⁸

Szavakkal nehéz elmondani, mennyire ragaszkodtak ezek a bátor legények első parancsnokukhoz, vitéz Bertalan Árpád őrnagyhoz. Táboros Negyedik ugrás című verse erről tanúskodik:

„Mai nap folyamán ért kiképzésünk véget,
Leugrottuk legtöbbszörre mindnyájan a négyet.
Bőségesen jutott a legszebb kitüntetésből,
Őrnagy úrral ugorhattam közvetlen egy gépből.
Örökített emlék gyanánt a szívembe vésem,
A negyedik ugrásban van minden büszkeségem.”²⁹

Kedves háryjánoskodás is mutatkozik egyik-másik költeményben. Ilyen a Mennysországi őrszolgálat című bájos, négy soros vers is:

„Láttam már a menyországot ugrás alkalmával,
Ejtőernyős áll őrséget díszes kapujában.
Visszajöttem megmondani ezt a büszkeséget,
Mennysországból ejtőernyős adja az őrséget.”³⁰

Lakat Ferenc kéziratában egész katonai pályafutása szerepel. Leírja, hogy a soproni gyalogsági laktanyában milyen brutális volt a bánásmód, mennyivel emberségesebb, demokratikusabb légkör uralkodott Pápan az ejtőernyős alakulatnál. Érdemes visszaemlékezéséből azokat a mondatokat kiragadni, melyekben szakaszparancsnokára emlékezik:

„Keserű őrmester szakaszába kerültem. Nagyon rendes ember volt, ha mertük volna, úgy szolítottuk volna, hogy EDESAPÁM. Persze a katona ezt nem mondhatja a parancsnokának. Mindig azt lestük, mivel kedveskedhetnénk neki. Ha a zsebébe nyúlt cigarettáért, már tizen ugrottunk, hogy tüzet adjunk, bár ő ezt sohasem várta. Egy alkalommal a rohamkését úgy kifényesítettük, hogy nem ismert rá.

— Az ejtőernyős elit katona, annak erősnek, ügyesnek, és nem utolsó sorban bátornak kell lennie — szokta mondani.”³¹

Táboros verseskötetében számos olyan költemény van, melyben parancsnokairól ír. Különösen kedves az a portré, melyet közvetlen feletteséről készített:

„Juhász Andor hadnagy urat
Kiismerni nem lehet,
Szigorúan bánik velünk
Pedig talpig szeretet.”³²

²⁸ Katonaversék az ejtőernyősök világából. Írta Táboros József ejtőernyős szakaszvezető. Pápa, 1942. A szerző kiadása. Keresztény Nemzeti Nyomdávalal R. T., Pápa, 6. o.

²⁹ Uo. 8. o.

³⁰ Uo.

³¹ Lakat Ferenc Katonadolog című emlékezése. A kézirat gépelt másolata a szerző birtokában.

³² Katonaversék az ejtőernyősök világából. I. m. 30. o.

Külön köszöntő vers készült a századparancsnok névnapjára, melyet lehetetlen meghatottság nélkül olvasni:

„Jó Istent a mai napon csupán arra kérem,
Hadnagy úrnak egészséget nagyon bőven mérjen,
Örömben és boldogságban legyen mindig része,
Jó Isten a századával sokáig éltesse!”³³

A zászlóaljnál rendszeressé vált, hogy nyáron bakonyi falvakba kerültek kihelyezésre, ahol hozzászoktak a mostohább körülményekhez, megtanultak erdőben, hegyek között tájékozódni, a változatos terepviszonyokhoz alkalmazkodni. Bakonyjácón, Bakonyszücsön, Fenyőfőn voltak a legtöbbször kihelyezésen az ejtőernyős századok. Bár itt nehezebb élet várt a katonákra, romantikája miatt mégis jól érezték magukat. Az esti órákban a Pápán szokásos kimenő helyett itt tábortűz mellett szórakoztak, történelmi eseményekről hallgatták meg az emlékezéseket, anekdotákat meséltek, népdalokat énekeltek. A daltanításban Pálos (Paikert) Imre főhadnagy, a későbbi Liszt-díjas operaénekes volt a legtekintélyesebb szakember. Táboros József szakaszvezető is mint nagy élményről számol be a tábortüzekről:

„Valahol a Dunántúlon
Tábori tűz pislog,
Körülötte vidámak az
Ejtőernyős arcok.
Köztük ül a hadnagy úr is,
Szeretettel látja,
Milyen tréfás, vidám kedvű
Minden katonája.
Régi, ősi magyar nóták
Hasítják az éjet!
Ki tudja, hogy valaha még
Érünk-e ily szépet?”³⁴

Táboros Takarodó című verse arról tanúskodik, hogy az ejtőernyős katonák maguk is szerették a rendet, a fegyelmet, belátták ezek szükségességét, nem lázadtak ellene. Az öntudatos fegyelem szép megnyilatkozásaként értékelhető már az első két versszak is:

„Gyors vetkezés, egyéb semmi
Tisztán mindent helyre tenni.
Fényes bakancs, tiszta kapca,
Láda előtt sorba rakva.
Nadrág, zubbony összehajtva,
Tetejére jön a sapka.
Együttvéve minden tiszta,
Kályhában a tűz kioltva.”³⁵

Érdekelte-e az ejtőernyősöket a tudás, a kultúra, az irodalom?
Igen, ennek számos jele is volt.

33 Uo. 65. o.
34 Uo. 17. o.
35 Uo. 10. o.

Gyakran jelentek meg ezek a katonák műkedvelő előadásokon. Egyik alkalommal, mikor a „Néma levente” került színpadra, száznál is többen nézték végig rendkívül fegyelemezetten, bár csak állóhelyet kaptak.

Barátságok szövődtek pápai fiúkkal, akiknek a segítségével az ifjúsági egyesületek kultúrmunkájában is részt vettek. Különösen a Katolikus Legényegylet és a református Keresztyén Ifjúsági Egyesület volt kedvelt hely számukra.³⁶

Pápán két nagy befogadóképességű filmszínház nyújtott szórakozást elsősorban magyar filmekkel az esti kimenő alkalmával a katonáknak. Az egyik a Jókai Mozgó, a másik a Corso Mozi volt. A Jókai Mozgóban nemcsak filmet vetítettek, ennek a 400 férőhelyes, tágas színpaddal ellátott nagyterme töltötte be Pápán a negyvenes években a kultúrház és színház szerepét.

A győri színtársulat évenként több hétig vendégszerepelt Pápán, az ő előadásaiakon gyakori vendégek voltak az ejtőernyősök.

Ők maguk is vállaltak rendezvényeket a Jókai Mozgó nagytermében. 1939-től, a kormányzó névnapján, december 6-án, rendszeresen tartottak itt a katonák műsoros esteket. Ezek látogatottak voltak, miután a szervezők színes, érdekes programot biztosítottak. A bevételt mindig jótékony célra fordították. Több alkalommal a veszprémi légikatasztrófa áldozatainak hozzátartozóit segítették belőle. Ugyanez történt a bevétellel akkor is, ha a sportpályán rendeztek bemutatót lovas akadályversennyel, sportvetélkedővel, harci jelenettel.³⁷

A negyvenes évek első felében a Római Katolikus Polgári Fiúiskolában esti tanfolyamot nyitottak azok számára, akik a középiskola alsó négy osztályát akarták elvégezni. A továbbszolgáló szakaszvezetők és őrmesterek többsége jelentkezett ide. Bár a követelmények kemények voltak, sokan jeles eredménnyel fejezték be tanulmányaikat.³⁸

Ezeknek az éveknek jellemző vonása volt az antiszemitizmus.

Az ejtőernyősöknél ennek egy ideig nem volt semmi táptalaja. Csak 1941-ben, mikor nagyszámú sokat tapasztalt pesti fiatal került az alakulathoz, akkor változott meg a helyzet. Az ő kezdeményezésükre vagánykodából már fordultak elő incidensek a zsidók által lakott városnegyedben, mely útjába esett az egykori huszárlaktanyából a kimenő alkalmával a sétáló utcába igyekvő katonáknak.³⁹

Egy alkalommal súlyosabb eset is előfordult. Arra a híresztelésre, hogy féltékenységből egy zsidó fiatalember késsel súlyoson megsebesített egy ejtőernyőst, a bajtársi összetartozásukra büszke katonák felbőszültek, s számos zsidó ház ablakát beverték. Szinte bizonyos, hogy a kéréselt csupán kitalálták, mert mind a mai napig senki sem tudta sem a megkéselt ejtőernyőst, sem a merénylőt megnevezni. Az is bizonyos, hogy ennél az esetnél az indulatok elszabadulásában a háttérben bujkáló uszítók mellett nagy része volt a Jud Süss című német filmnek, melyet ezekben a napokban vetítettek a városban.⁴⁰

Egyszer éjszaka ismeretlen tettesek kézigránátot dobtak a zsinagógába. Az épület üres volt, így sebesülés nem történt, de az esetből nagy botrány lett. A megindított vizsgálat nem tudta kideríteni, kik voltak az elkövetők. A pá-

³⁶ Bíró Imre emlékezése

³⁷ A szerző személyes emlékei.

³⁸ Andó József egykori polgári iskolai tanár emlékezése. (Pápa, Ságvári u. 34.).

³⁹ Ferencz Gyula emlékezése.

⁴⁰ Dr. Farkas Pálné (Pápa, Fő tér 25.) emlékezése hangszalagon, a szerző birtokában.

paiak, akiket erősen foglalkoztatott az eset, az ejtőernyős katonákra és a városban erősen szerveződő nyilas párt tagjaira gyanakodtak.⁴¹

A parancsnokság nem tűrte ezeket a kilengéseket, megtorlást alkalmazott, s az okozott kárt az elkövetőkkel megfizettette. Egyébként a zászlóalj legnépszerűbb ugró orvosának a nagyanyja zsidó volt. A másik, Farkas Pál orvos főhadnagy zsidó lánynak udvarolt, s a legnehezebb körülmények között is kitarzott mellette. 1944—45-ben az egész tisztikar tudtával rejtegette, a háború után pedig feleségül vette. Ugyanez történt Vári Nagy László főhadnaggyal is.⁴²

Néhány hetes síkiképzésre minden évben sor került 1940-től kezdve Erdélyben. Ezt nagyon szerették a katonák. A tisztek is, miután itt jobban megismerhették embereiket, azok jellemét, érzés- és gondolatvilágát. Ilyen szempontból igen tanulságosnak bizonyult az 1943 legelején tartott sítanfolyam.

Ezen a télen különösen vastag volt a hóréteg a Kárpátokban, sikeresen folyt a kiképzés, mégsem uralkodott jó hangulat sem a tisztek, sem a legénység között. A külföldi adókon és a szájról szájra terjedő híreken keresztül a legtöbben értesültek a doni áttörésről; mélységesen együttéreztek a 2. magyar hadsereg katonáival, akik a hideggel, a hóval, a támadó ellenség technikai fölényével küzdve iszonyú szenvedések között vonultak vissza a hósvataggá vált orosz mezőkön keresztül. S volt szégyenérzet is a katonákban, amiért nem lehettek ott a bajtársak között.⁴³

Ezt a különös állapotot igen jól érzékeltette Bárczy János, a síkiképzés irányítója, önéletrajzi írásában. Érdemes könyvből azt a részt idézni, mikor egyik napon jeges szélben, vad téli viharban nekivágott a katonákkal a közeli hatalmas hegy, a Fekete Rez hófedte csúcsának, hogy átélje embereivel a fronton küzdők szenvedéseit:

„... tartoztunk ennyivel... barátainknak, akik ugyanilyen hóviharban nemcsak a téllal, a hóval, fagyhalállal küzdenek az életükért... Nem titok senki előtt az, ami most folyik a fronton. Elég az emberekre nézni, elég látni, tudni, érezni, hogy a szégyenkezés nemcsak engem sebzett meg.

— Induljunk emberek — szorosan mögöttem... a nyomot elhagyni nem szabad...

Irgalmatlan nehéz elől taposni a nyomot, viaskodni a bömbölő széllel... csak azért is előre... és mindig fölfelé... Ha ott kibírják... akkor mi csak nem fogunk meghátrálni... megfutamodni?...

A Rez csúcsán ránk szakadt a pokol. Dermesztő orkán korbácsolta a csoportokban guggoló, félénken összebújó borókafenyőket, a tűhegyes jégkristályok átláthatatlan és áthatolhatatlan falat alkottak... Néhányan a kimerültség következtében... térdreerogytak, elfeküdtek.”⁴⁴

A lefelé vezető út már könnyebb volt, a kimerülés, eltévedés, fagyás veszélye lényegesen csökkent:

„... A vihar ereje alábbhagyott amint egyre lejjebb és lejjebb ereszkedtünk, és fejünk felett zúgott, harsonázott a természet csodálatos, százezertagú zenekara.”⁴⁵

41 Ugron István emlékezése.

42 Dr. Farkas Pálné és Bartos Sándor emlékezései.

43 Bartos Sándor emlékezése.

44 Bárczy János: Zuhanóugrás. Tények és tanúk. Budapest, 2. kiadás, 1981. 345. o.

45 Uo. 346. o.

S mikor az önkínzó túra este véget ért, akkor a sötétben valaki megszólalt a létszámmellenőrzésnél, s kimondta azt, amit mindnyájan érezték:

„Nálunk, fiúk, tudjátok az a szokás, hogy halálos zuhanás után, ahányan csak kint vagyunk a reptéren, szó és minden utasítás nélkül mindenki azonnal beöltözik, ernyőt csatol, és ahány üzemképes gépünk van: mind felszáll, hogy egy tiszteletkörrrel, egy ugrással megadjuk a halott cimborának a végtiszteséget... Most tudjátok, sok barát, rokon, bajtárs halt meg kint Voronyezsnél. Ezek emlékére tisztelegtünk a mai tûrával.”⁴⁶

Ez az epizód mindennél jobban megmutatta azt a szellemet, amely az alakulaton belül uralkodott.

A zászlóalj teljes kiépülésének éve

Az 1943-ra készített szervezési táblázat szerint az alakulat ebben az évben egészen kiépült, a zászlóaljtörzs és a három lövészsorozat mellett feltöltődtek az előző évben kialakult nehézfegyver, géppuskás, árkász és távbeszélő század keretei. Ez utóbbit a mindennapi nyelvhasználatban a katonák híradós századnak nevezték.⁴⁷

A 66 fős szállító repülőszázad mellett ebben az évben öltött végleges formát a szállító repülő üzemi század 176 fővel, melynek feladata a karbantartás, a javítás, a repülés zavartalanságának biztosítása volt.⁴⁸

Tudnunk kell, hogy a szakirányú századok jóval kisebb létszámmal rendelkeztek, mint a 204 fős lövészsorozatok. Az 1943-as szervezési és állománytáblázat szerint elméletben a géppuskás század létszáma 111 fő, kizárólag ugrólegénységből áll, s rendkívül jó fegyverzettel rendelkezik. Minden katonának van pisztolya, puskája, s a 12 géppuskán kívül 77 a géppisztolyok száma.⁴⁹

Ez a valóságban nem így volt. Egy-egy lőfegyver minden katonának jutott, de géppisztollyal sohasem tudták megfelelő mértékben ellátni az alakulatot. Géppisztoly lővész- és géppuskás rajonként 2—2 volt. A távbeszélő, árkász, nehézfegyver századnál minden raj 1—1 géppisztolyt kapott. Pisztollyal a gyakorlatban csak a parancsnokok és a géppuskák irányzói rendelkeztek.⁵⁰

1943-ra alakult ki teljesen a 266 fős zászlóaljtörzs szervezete. Ennek tagjai többségükben nem tartoztak a harcos állományhoz: írnokok, számvevők, küldöncök, épületkezelők, távirászkok, anyagkezelők és mesteremberek voltak köztük.

Legnépesebb a kimutatásban az iparosok csoportja, szabó és cipész 22—22 fővel szerepel, szakács 30 fővel. 6 asztalos, 3 lakatos és 1 patkolókovács tartozott még ide. Kovács azért kellett, mert volt a zászlóaljtörzsnek 29 háta- és 10 hámos lova, valamint 5 országos járműve, ami alatt közönséges lovaskocsit kell értenünk.

Mindezek a nem ugró legénységhez tartoztak a parancsnok, a segédtsízt és még 26 fő kivételével, akiknek a beosztásával együtt járt az ejtőernyős ugrás.

46 Uo. 348. o.

47 HIL HM 43 000/ain. 37 — 1943.

48 Uo.

49 Uo.

50 Ugron István emlékezése.

Egy esetleges deszantbevetés alkalmával tehát a zászlóaljtörzs 90%-a Pápán maradt volna mint úgynevezett „visszamaradó különítmény”⁵¹

Az 1943-as szervezési iratok között megtalálhatjuk a magyar királyi ejtőernyős gépkocsizó vonalosztály szervezési és állománytáblázatát. Ebben imponáló számokat láthatunk.

Ezek szerint az egység 23 darab háromtonnás tehergépkocsival rendelkezik, 8 személygépkocsival, 6 oktatókocsival, 8 motorkerékpárral, 3 terepjáróval, két nagy autóbusszal stb. Összesen 54 jármű tartozott volna hozzá, az alakulat létszáma pedig 97 fő lett volna.⁵²

A valóságban mindebből semmi sem lett, a doni katasztrófa, az ott elszenvedett nagy veszteségek, az ország kedvezőtlen anyagi helyzete lehetetlenné tették a vonalosztály felállítását.⁵³

A magyar ejtőernyőzés fejlődése 1943 elejére jutott el olyan fokra, hogy nem okozott gondot a nehéz gyalogsági fegyverek földre juttatása. Elsősorban aknavetőkről és kisebb méretű páncéltörő ágyúkról volt szó. Ez év nyarán már több alkalommal végeztek harcserű körülmények között ilyen fegyverekkel deszantgyakorlatokat Bakonyszűcs község mellett. Az aknavetőknél külön ejtőernyő vitte a talpat és a csövet. A páncéltörő ágyú is két darabban ereszkedett a földre, ott történt meg a gyors összeszerelés. Ez a fejlesztés a kiváló érzékű Domokos századosnak, a nehézfegyver század parancsnokának és Ajtay Ferenc főhadnagynak, a kísérleti szakasz parancsnokának nevéhez fűződik.⁵⁴

Az ejtőernyős fegyvernem megkívánta, hogy minden katona rendelkezék bizonyos árkász ismeretekkel. Főként a robbantásokkal kapcsolatban igyekeztek a parancsnokok megfelelő képzést biztosítani.

A 172 fős árkász század megalakulása után tovább emelkedett ennek a munkának a színvonala, miután ide új fiatal és tehetséges műszaki tisztek kerültek, akik igényes kiképzést biztosítottak a legénységnek. De nem elégedtek meg azzal, amit itt nyújtani tudtak, azért elérték, hogy az oktatás kiegészüljön a győri árkászszárnyában vízi kiképzéssel. Ez minden évben hetekig tartott.⁵⁵

Miután a második világháború hadműveletei során egyre gyakrabban alkalmazták az ejtőernyővel ledobott deszantalakulatok mellett óriás vitorlázó gépeken szállított légi gyalogságot, a magyar hadvezetőség is lépést tett ebben az irányban. Igyekezett gondoskodni arról, hogy legyenek olyan pilótái, akik jól ismerik a vitorlázó repülés fortélyait. Sági László repülő főhadnagy, az egykori ejtőernyős szállító század pilótája, később parancsnoka így emlékezik a vitorlázó kiképzés kezdeteire:

„1943 tavaszán kezdődött a vitorlázó kiképzés, amely a század alapfeladatának ellátása (ejtőernyős ugró kiképzés) függvényében 1944 augusztusáig folytatódott.

A légierők parancsnokságának döntése alapján 1943-ban az esztergomi Aero Evert-nél megkezdték egy 15 személyes vitorlázógép tervezését majd építését. Ezzel párhuzamosan rendelték el az ejtőernyős szállító századnál a vitorlázóre-

51 HL HM 43 000/el. 37 — 1943.

52 Uo.

53 Bartos Sándor emlékezése.

54 Domonkos József emlékezése.

55 Bartos Sándor emlékezése.

pülógép-vezető kiképzés beindítását. Ehhez — emlékezetem szerint — a következő vitorlázógép-állományt szállították: 1 db „Tücsök”, 2 db „Vöcsök”, 3 db „Pilis”, 1 db „Cimbora”, 2 db „Kevély” és 1 db „M—22”. Kaptunk 1 csőr-lőfelszereléssel ellátott Chevrolet személygépkocsit is.”⁵⁶

Oktatóért nem kellett messzire menni. A pápai Perutz-gyár vitorlázó szakosztálya által fenntartott repülőtéren, Dátka község mellett a hétvégeken fel-szállások százait hajtották végre az üzem sportolói. Az ő kiváló oktatójukat, Mehlhoffer Albertet hívták meg a kiképzés lebonyolítására. A baráti kapcsolatot egyébként is megvolt a gyári egyesülettel. 1942-ben az ünnepélyen a csapatzászlót a három legkiválóbb vitorlázó repülő adta át feszesen, katonásan az ejtőernyős zászlóvivőknek.

A kiképzés két csoporttal indult. Az egyikben a szállító század nagy gyakorlattal rendelkező pilótáit ismertették meg a vitorlázással, a másikban 9 sorkatonát képeztek ki erre.⁵⁷

A gyakorlott repülőgép-vezetőknel gyors volt a haladás tempója. Ez a csoport először csörléssel „Vöcsök” gépeken gyakorolt, majd hamarosan „A” és „B” vizsgát tett. Ezután kétüléses „Cimbora” gépen ismerték meg Mehlhoffer Albert oktatóval a vontatásban való repülést. Ez különösen nagy fontossággal bírt, hiszen az ejtőernyős kiképzésben nem részesült deszantosokat bevetés-kor motoros gépekkel vontatott óriásvitorlázókkal szállították volna az ellen-séges arcvonala mögé. A következő lépés a vontatás gyakorlása volt. Ezt a feladatot minden előzetes oktatás nélkül sikerrel végrehajtották. A „C” vizsgákra „Pilis” gépeken került sor, melyeket vontatással vittek fel a kellő magasságra. Végül teljesítménygépekkel, „Kevély”-jel és „M—22”-vel is repültek. A pilóták mindannyian kitűnően vizsgáztak, a kiképzés során egyetlen baleset sem fordult elő.⁵⁸

Egészen más oktatásban részesültek a kezdők, s náluk balesetek is történtek. Erről Sági László főhadnagy emlékezésében a következőket találjuk:

„A gyorsítás érdekében először Búcker Bü—131-es gépeken kétkormányos oktatásban részesültek. Emlékezetem szerint 1944 nyarán a többség már »C« vizsgával rendelkezett, és vontatásban is repült egyedül. Egyik szakaszvezető növendék »Pilis« géppel túlhúzott forduló miatt földre ütközött, de combcsont-töréssel megúszta a balesetet. A továbbiakban még három gép tört össze kisebb személyi sérüléssel: egy »Tücsök«, egy »Kevély« és egy »M—22« vitorlázó repülő.”⁵⁹

Tartozunk az igazságnak azzal, hogy közöljük, az „M—22”-es teljesítmény-gépet nem növendékek törték össze. Tassonyi Edömér, a vakmerőségéről híres ejtőernyős tiszt, ezüstkoszorús vitorlázó repülő kieszközölte, hogy repülhessen vele. A továbbiakról Sági László nagyon tárgyyszerűen ezt írja:

„Nyári kánikulában repült, Szijjártó Ferenc rep. szertári százados vontatta Heinkel HD—22-es géppel. Az erősen dobálós időben leoldotta a vitorlázó-gépet; Tassonyi elmulasztotta a kötelet leoldani, mely egy szántóföldön végzett leszállás közben a szántás hantjaiba akadt, a gép összetört, a pilóta fejsérülést szenvedett.”⁶⁰

⁵⁶ Magyar Szárnyak, 1990. Vitorlázórepülő kiképzés Pápán 1943—44-ben. Sági László repülő főhadnagynak, az ejtőernyős szállító század egykori parancsnokának a cikke a 129. oldalon.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Uo.

Bizonyos, hogy ennek az ügynek lett folytatása, de erről nem szólnak az emlékezések.

A vitorlázó kiképzés gyakorlatban történő hasznosítására sohasem került sor. Az Esztergomban megrendelt 15 személyes vitorlázógép sorsáról senki sem tud. Voltak hírek arról, hogy egy drezdai német cég több óriás vitorlázógépet szállított le a pápai ejtőernyős alakulatnak 1944 nyarán. Egyesek szerint öt darabot. Ezeket az állításokat az egykori szállító század ma élő vezetői közül senki sem erősítette meg.⁶¹

A délvidéki ejtőernyős vállalkozásról nem nagy számban, de jelentek meg publikációk 1941 áprilisában. Akkor senki sem gondolt arra, hogy két évvel az események után a magyar diákok számára megtanulandó anyag lesz az első magyar deszant bevetés. Íme két részlet a középiskolák számára 1943-ban megjelent „Honvédelmi ismeretek” című tankönyvből:

„A magyar ejtőernyősöket először 1941 tavaszán vetették harcba... Minden feladatukat kiválóan oldották meg... Bajtársias szellemüknek pedig csodálatos bizonyítékát adták egy alkalommal. Így az az ejtőernyős orvos is, aki súlyosan sebesült bajtársát két kísérővel az ellenségtől zsákmányolt gépkocsin a közeli kórházba vitte. Míg társai a vakmerő fellépéstől megdermedt ellenséget fegyvereikkel sakkban tartották, a sebesültet sikeresen megoperálta, s vissza is vitte bajtársaihoz.”

„Kiss Zoltán főhadnagy, aki — midőn az újvenbászi hidfő biztosítására induló ejtőernyős osztag parancsnoka lezuhant — mint alantas tiszt az osztag felett a parancsnokságot igen nehéz körülmények között, a legválságosabb pillanatban átvette.

Előrenyomulásuk során a Ferenc-csatornát teljes felszereléssel, Kiss főhadnagy személyes példamutatásával átúszták.

Újvidéken, az utcai harcok során, midőn a tőle 15—20 lépés távolságra levő golyószórót fejlövés érte, halált megvető bátorsággal, igen erős ellenséges géppuska- és puskatűzben odafutva, sebesült alárendeltjét fedezék mögé vitte, majd újból visszakúszva a golyószórót is visszahozta.”⁶²

Pápán egyébként is nagy megbecsülésnek örvendtek az ejtőernyősök a lakosság körében. Tankönyvben történő szerepeltetésük főként a diákok között emelte tekintélyüket. Sok fiatalember határozta el ekkor a városban, hogy katonai szolgálatra az ejtőernyős alakulathoz fogja kérni magát.⁶³

Az év utolsó katonai rendezvénye az eskütétel volt, melyre november végén került sor a Főtéren. Az erről tudósító helyi lap munkatársa szerint ezen ezernél több ejtőernyős és repülő újonc vett részt. A magasabb parancsnokság részéről megjelent a repülőhadosztály parancsnoka, vitéz Bánfalvy István vezérőrnagy is. A zenét a Magyar Légierők fúvószenekara szolgáltatta. A Nagytemplom mögött négyszögben sorakozott fel az alakulat. Az ünnepélyességet fokozta, hogy fegyverekből kiállítás rendeztek az eskütétel helyén. Itt a hozzártartozók és a város lakói megszemlélhették a nehézfegyver század aknavetőit, páncéltörő ágyúit, a híradósok adó-vevő készülékeit, sőt vitorlázórepülőgépet is láthattak az érdeklődők.⁶⁴

61 A szerző személyes emlékei; *Pápai Hírlap*, 1942. évf., anyakönyvi hírek.

62 „Honvédelmi Ismeretek” tankönyv a középiskolák 7—8. osztály számára, 1943. 89. és 187. o. 157. o.

63 A szerző személyes emlékei; *Pápai Hírlap*, 1942. évf., anyakönyvi hírek.

64 *Pápai Hírlap*, 1943. november 21.

Az 1944-es év első felének eseményei

A doni katasztrófa nem múlt el hatás nélkül. Bár a veszteség nagyságát csak a legfelsőbb körökben ismerték, a vereség nyomasztóan hatott az egész honvédségre, s ezt a rossz érzést még fokozták a szovjet csapatok előnyomulásával s a „tervszerű” visszavonulással kapcsolatos hírek.

Ebben a légkörben folyt pápán az ejtőernyős zászlóalj két laktanyájában az élet. A repülőtéren az építkezések leálltak, másra kellett az anyagi erő, a pénz, a kiképzés azonban folyt rendszeresen.⁶⁵

Állandó és fontos feladat volt az alakulat számára a megfelelő alsófokú vezetők, rajparancsnokok, rajparancsnok-helyettesek képzése. Ez tisztesképző tanfolyamok segítségével történt. Megszervezésükre évente egyszer került sor. Időtartamuk három—öt hónap volt. 1942-től kezdve októberben bevonultak az ejtőernyős-leventeként felkészített regruták, akik közül az újonckiképzés során kitűnt fiatalokból kiválasztva a legjobbakat, eskütétel után századonként megindították a tanfolyamot. Ennek hallgatói önálló alegységet, külön szakaszt alkottak. A tanfolyamra vezényeltek csak időnként vettek részt a század mindennapos foglalkozásán, őrszolgálatot nem adtak, konyhai vagy egyéb munkában nem vettek részt. Az oktatógárdát a század legjobb tiszthelyettesei képezték, de rajtuk kívül a századparancsnok és más tisztek is tartottak előadásokat, foglalkozásokat.

Az utolsó tisztesképző iskola 1943. december 15-én kezdődött, s 1944. március 24-én ért véget. Ekkor különösen sikeresnek bizonyult a harmadik lövészs század tanfolyama, melynek parancsnoka Kiss Zoltán százados, két legjobb oktatója pedig Banda István és Ferencz Gyula törzsőrmester volt, s 26 fő vett részt benne.⁶⁶

Az alakulat katonái a városban és környékén gyakran nyújtottak segítséget katasztrófák, elemi csapások alkalmával.

1944 február első vasárnapján tűz támadt az egyik, Pápától 16 kilométerre fekvő sváb községben. A Pápai Hírlap tudósítója erről a következőket írta:

„Ganna községben vasárnap este borzalmas tűzvész pusztított. Hat óra tájban Rédling Ferenc pajtájából hatalmas lángnyelvek csaptak a magasba, és az orkánszerű szélben gyorsan tovaterjedtek a szomszédos gazdasági épületekre és lakóházakra... Két óráig dühöngött a veszedelmes tűz, amikorra 13 lakóház, 36 gazdasági épület, rengeteg felszerelési tárgy és állat pusztult el... Pápáról három teherautóval ejtőernyős katonák siettek a helyszínre, és eredményes, bátor magatartásuknak köszönhető, hogy a falut teljesen el nem hamvasztotta a félelmetes tűz.”⁶⁷

Február 20-án rendkívüli hóvihár támadt a környéken. A Pápáról Budapestre induló vonat a hófúvástól még a szomszédos községig sem tudott eljutni, a repülőtértől nem nagy távolságra elakadt. Az ismételt mentési akciók sorra kudarcot vallottak, a szerelvényt újabb mozdonyok segítségével sem lehetett Pápra visszavontatni. Végül az ejtőernyős zászlóalj mentőosztagai segítségével az elgémberedett utasok átszálltak a kiküldött különvonatba, amely visszahozta őket a város vasútállomására.⁶⁸

⁶⁵ Domonkos József emlékezése.

⁶⁶ Ferencz Gyula emlékezése és egy tabló az utolsó tanfolyam résztvevőiről.

⁶⁷ Pápai Hírlap, 1944. február 13.

⁶⁸ Uo. február 28.

Pápán a március 15-e megünneplésének fél évszázados hagyománya volt már ekkor. A rendezést a Kollégium diáksága végezte, ők adták a szónokot és a szereplőket is, miután az ünneplés jogát az ő elődeik harcolták ki a múlt század végén. Bár nemzeti ünnepnek jelezte ezt a napot minden naptár, hétköznapi munkarend volt, csak az iskolákban szünetelt a tanítás. A mesteremberek dolgoztak, az üzletek nyitva tartottak, a Széchenyi térnél azonban Zrínyi sisakot viselő rendőrök terelték el a járműveket, miután itt, az ihási csata emlékművénél, Petőfi és Jókai szobránál kezdődött az ünnepély, s a Petőfi- és Jókai-háznál fejeződött be.

Soha nem volt példa arra, hogy a hivatalos államhatalom vagy a honvédség képviseltette volna magát az ifjúság ünnepén, 1944-ben azonban az úttesten díszoszlop-vonalban ott sorakozott több mint ezer katona, köpenyük ujján a megkülönböztető halálfejes ejtőernyős jelvénnel.

Nem állapítható meg, hogy helyi kezdeményezés volt-e a helyőrség felvonultatása, vagy pedig a végnapjait élő Kállay-kormány sugalmazta ezt, hogy óvatosan érzékeltesse fasisztaellenességét.

A demonstráció nem érte el a kívánt hatást, miután alig kezdődött meg az ünnepély, máris légiveszélyt jeleztek a szirénák. A tömeget feloszlatták. A katonák még rövid ideig zárt sorokban várakoztak, majd szakaszonként elvonultak.⁶⁹

Március 19-én Hitler csapatai megszállták az országot. Pápán a repülőteret is birtokba akarták venni. Miután az ott elhelyezett lövészszázadok teljes tűzkészültségben fogadták a bgrkező gépkocsioszlopot, a németek visszavonultak. Később felső parancsra a készenlélet megszüntették. Ettől kezdve a háború végéig mindig voltak kisebb-nagyobb német egységek a repülőter területén.⁷⁰

A városban, az egykori huszárlaktanyában Domonkos József ejtőernyős százados volt a parancsnok. Az ő utasítására a géppuskás és nehézfegyver század védelemre rendelkezett be. A tetőtérben géppuskafészeket alakítottak ki, az aknavetőkkal tüzelőállást foglaltak el, a páncéltörő ágyúk pedig az udvaron a kapuval szemben álltak fel lövésre készen. Összetűzésre azonban itt sem került sor, mert a németek, látva a helyzetet, nem próbáltak meg behatolni a kaszárnya területére.⁷¹

Néhány héttel a német megszállás után, mikor kiderült, hogy a németek nem fegyverzik le a magyar alakulatokat, hanem egymás után kiküldik a frontra, feszült várakozásban éltek a tisztek, de még a legénység is. Széles körben az a hír terjedt el, hogy a németek Franciaországba akarják szállítani a pápai ejtőernyős zászlóaljat.⁷²

Ez a híresztelés nem volt alaptalan.

A vezérkar hadműveleti naplója bizonyítja, hogy a német hadvezetőség 1944 májusának első napjaiban négy-öt magyar őrszázlőaljat kért Görögországba, esetleg Franciaországba, partvédelmi feladatokra. A magyar hadvezetőség ezt, sok más kívánsággal együtt, visszautasította.⁷³

1944. május 7-én Hans von Greiffenberg, a német Wehrmacht magyarországi megbízott tábornoka rövid, de határozott hangú levéllel fordult Csatay honvédelmi miniszterhez. Azt követelte, hogy a magyar hadvezetőség mozgó-

69 A szerző személyes emlékei: *Pápai Hírlap*, 1942. évt., anyakönyvi hírek.

70 *Ferencz Gyula* emlékezése.

71 *Domonkos József* emlékezése.

72 *Bartos Sándor* emlékezése.

73 Uo.

sítsa az I. magyar ejtőernyős zászlóaljat és bocsássa a német vezérkar rendelkezésére. A levél magyar fordítása a következő:

„A német főparancsnokság megbízott engem, közöljem Kegyelmességeddel, kérjük, hogy a magyar királyi I. ejtőernyős vadász zászlóalj mobilizálását rendelje el. Felállításának befejezése után a hadsereg vezérkara rendelkezésére kell állnia. Kegyelmességednek nagyon hálás lennék, ha tájékoztatna, mikor lehet számolni a csapattest mozgósításának befejezésével.”⁷⁴

Nem késik sokáig a válasz, mely elutasító. Természetesen ez a levél is német nyelvű. Magyar fordítása a következő:

„Május 7-i keltezésű ... számú becses levelére hivatkozással Excellenciádat késedelem nélkül tájékoztatom, hogy az I. ejtőernyős vadász zászlóalj ... a hiányos felszerelés és részben a hiányos felkészültség miatt jelenleg nem ütőképes. (Hiányoznak pl. teljesen a szállító repülőgépek, a gépkocsik és nagyrészt az ejtőernyők, a ledobó hüvelyek, a nehézfegyverek, géppisztolyok.)

Ebből az okból a főparancsnokság már egy ideje tervezi a zászlóalj bevetését a partizánok elleni harcba a Kárpátok vidékén. Kérem ezt helyeslőleg tudomásul venni, mivel a Kárpátokban naponta növekedő partizánveszély, az ejtőernyővel ledobott partizánok számának emelkedése az ott átvezető és létfontosságú összekötő utak biztosítása a mi ejtőernyős vadász zászlóaljunk bevetését a Kárpátok vidéki partizánok megsemmisítésére elkerülhetetlenül szükségessé teszik.”

Ennyi a honvédelmi miniszter levelének érdemi része, melynek keltezése: 1944. május 13.⁷⁵

A Vezérkarfőnökség ugyanezen a napon kérte a honvédelmi minisztertől az I. ejtőernyős zászlóalj mozgósítását a Kárpátokban fokozódó partizánveszély leküzdésére.⁷⁶

Pápán megtörtént a mozgósítás. A tartalékosokat behívták, sor került némi fegyvergyakorlatra, ejtőernyős tornára és még ugrásokra is. Valamennyi katona vadonatúj posztóruhát kapott. A legénység nagyobb részét pantallóval és nyersbőr árkászcsizmával látták el, melynél a torokbőrséget bőrszíjjal lehetett szabályozni, kisebb része fűzős ugrócsizmát kapott.⁷⁷

A honvéd vezérkar naplójában június 3-án rögzítették, hogy az elvonulásra készülő ejtőernyős zászlóalj zöme elérte a menetkészültséget, s a Kárpátaljára szállításra megtörtént az intézkedés. Az indulásra június 5-én került sor a pápai vasútállomásról. A Molnár Lajos százados vezetése alatt elvonuló zászlóalj létszáma magasabb volt az átlagosnál, s igen jó harci morállal rendelkezett.⁷⁸

A zászlóalj Máramarosziget körzetében került elhelyezésre, ahol nem volt semmiféle partizántevékenység, a katonák június és július hónapban kényelmes életet éltek. Világossá vált mindannyiuk előtt, hogy a magyar hadvezetőség meg akarja menteni a felmorzsolódástól ezt a kiválóan képzett elitalakulatot, hogy a háború végén megfelelő pillanatban felhasználhassa.⁷⁹

Mi történt ezalatt Pápán?

Az itthon maradottakkal folyt tovább a kiképzés Szügyi Zoltán parancsnok

74 HL I. o. Nr. 113/44 g. K-dos. Titkos parancs.

75 HL 1560 M. Szsgd — 1944.

76 3521/M hdm. 1. vkf. — 1944.

77 *Boncz József* emlékezése.

78 HL 3719. M. hdm. 1. vkf. — 1944.

79 *Marosujvári Géza* ejtőernyős zászlós (Pécs, Ilona utca 12.) gépelt emlékirata a szerző birtokában.

irányítása alatt, melyet azonban az eddiginél sokkal rapszodikusabbá tették az angol—amerikai légiflotta berepülései, a gyakran ismétlődő légiriadók.

A nyár közepén néhány Ju—52-es szállítógéppel mintegy 30 fős német ejtőernyős csoport érkezett, tisztek és tiszthelyettesek, akik megkezdtek az itthon maradt magyar katonák átképzését német csapaternyőkre.

A magyar ejtőernyősök meglepődve tapasztalták, hogy a németek nem ismerik a mentőernyő fogalmát, gyakorlások alkalmával is egy ernyővel ugranak, s náluk majd minden esetben a géphez erősített kioldószinór nyitja az ernyőt.

És még egy fontos dolog!

A magyar katonák ugráskor minden alkalommal álló helyzetben igyekeztek földet érni. Így a lábakat maximális terhelés érte.

A német ejtőernyősöknél a test egésze fogta fel az ütődés erejét, miután a magyarából 45°-os szögben történő földetérésnél a kéz segítségével végrehajtott bukfencsel közömbösítették az ütődés erejét.⁸⁰

A kiképzés német nyelven folyt, a tolmács szerepét a német anyanyelvű magyar ejtőernyős fiúk töltötték be, kitűnően.

Az elméleti képzés mellett bőven volt gyakorlat is. Először álló gépből gyakorolták a kiugrást széttárt karokkal. Ez merőben különbözött a magyar előírástól, mely szerint a karokat és lábakat szigorúan zárni kellett.

Később sor került a Ju—52-es gépekből történő ugrásra, német csapaternyővel, természetesen bekötött formában.

A német módszer jónak bizonyult, baleset nem fordult elő, a magyar katonák mindegyike elismeréssel nyilatkozott a tapasztalatról.⁸¹

Kísérletképpen végeztek ugrásokat Ju—86-os bombázógépből is. Itt nem az ajtón, hanem a bombanyíláson keresztül lefelé hagyták el a gépet az ugrók, teljes fegyverzettel. Ezekben az esetekben mindenki maga nyitotta az ernyőjét, tehát önkieldős volt az ugrás.

Emberileg is közel kerültek a magyar ejtőernyősök a kitűnő fizikummal rendelkező német katonákhoz, akik jó bajtársként viselkedtek. A többségük részt vett a narviki csatában, a belga erődök elfoglalásában, Kréta megszállásában. Háborús élményeikről szívesen beszéltek. A pápai fiúk különösen érdekesnek találták azt, hogy Narviknál a német ejtőernyősök az egészen alacsonyon szálló repülőgépekből mintegy ötezren ernyő nélkül ugrottak ki a magas hóba komolyabb veszteség nélkül (?). Nem egészen egy hónap múlva az átképzés lezárult, a német katonák Ju—52-es gépeikkel és a magukkal hozott ernyőkészlettel eltávoztak.⁸²

1944 augusztusában a Luftwaffe 10 darab használt, de igen jó karban levő olasz gyármányú Fiat G—12-es gépet ajánlott fel a magyar légierőnek, melynek parancsnoksága ezeket az ejtőernyős szállító századnak utalta ki. Az átvételre augusztus 20-án, István király napján került sor Pápán.

Három gép szorosan a Vaszari út mellett állt, hét pedig a repülőtér délkeleti oldalán sorakozott fel. Szijjártó Ferenc százados, az üzemi század parancsnoka és Süle István őrmester végezték az átvételt. A németek részéről három—négy repülőtsiszt jelent meg.

A szép, homokszínű gépeket bizonyára a Rommel által vezetett hadműveletekben alkalmazhatták, miután a motorokat a gyártáskor homokszűrő torokkal látták el. Az utastérben a legtöbb gépnél kétoldalt padok voltak, egynek,

⁸⁰ Boncz József emlékezése.

⁸¹ Uo.

⁸² Ferencz Gyula emlékezése.

vagy kettőnek a belső terében találtak csak kényelmes, párnás székeket az átvéők.⁸³

Miután az átvizsgálás az első hét gépnél megtörtént, a két főből álló bizottság a Vaszari út mentén elhelyezett gépekhez ment át. Alig kezdték meg a vizsgáldást az első szállítógép belső terében, mikor az egyik német tiszt légiridót jelezve gyorsan kiugrott. Követték őt a többiek is, s az országút árkában kerestek menedéket. Még el sem tudtak rejtőzni, mikor három angol, vagy amerikai vadászgép csapott le a repülőtérre, végiggéppuskázva a hangárokat és a már átadott hét szállítógépet. A támadást még néhányszor megismételték, majd pillanatok alatt eltűntek, miután a repülőtér légvédelme nem tudott kárt tenni bennük.

A hét G—12-es gép már az első támadás után lángna lobbant és égni kezdett. Fekete füst árasztotta el a környéket. A szép repülőgépek pillanatok alatt hasznavehetetlen ronccsá váltak. Mire a bizottság fel akarta mérni a kárt, már csak vörösen izzó fémalkatrészeket, hamut és pernyét talált.

A még át nem vett három G—12-es sértetlen maradt, ezek azonban nem kerültek az ejtőernyős szállító század kötelékébe.⁸⁴

Ezalatt gyökeresen megváltozott a helyzet a Kárpátokba kivonult zászlóaljnál.

Ugron százados emlékezése szerint augusztus első felére a Máramarosban pihenő zászlóaljat feltöltötték a Pápán maradtakkal. Így otthon a helyőrségben az ejtőernyősök közül csak azok maradtak, akik beosztást nyertek az októberben bevonuló újoncok kiképző keretébe. Az ily módon megerősített ejtőernyős csoport, melynek parancsnokságát Szügyi Zoltán ezredes vette át, a következő alegységeket foglalta magában: négy lövészszázad, árkász, távbeszélő, géppuskás, nehézfegyver század és zászlóaljközvetlen alakulatok.⁸⁵

Augusztusra a hadihelyzet annyira megromlott, hogy a hadvezetőség kénytelen volt az ejtőernyős alegységet is igénybe venni.

Ennek első lépésként a Vezérkarfőnökség augusztus 10-én hadseregközvetlen alakulatként az első hadseregnek alárendelte.⁸⁶

A továbbiakról M. Szabó Miklós vezérőrnagy, a hadtudományok doktora egyik tanulmányában a következőket írja:

„A légierő kötelékébe a pápai I. ejtőernyős zászlóaljat... melyet eddig a fővezérség »vastartalékként« kezeltek és óvtak, augusztus közepén kénytelenek voltak alkalmazni... mint első ejtőernyős csoport, Szügyi Zoltán parancsnoksága alatt 1944. augusztus 15-én útba indult Volóóra. Itt a csoport a 16. gyaloghadosztály parancsnokának az alárendeltségébe lépett azzal a feladattal, hogy részt vállal a Toronyai-hágó védelmében. Az alakulat 18-án érkezett Toronyára, 20-án pedig megkezdődött a hágón keresztüli előrevonása a vállalkozások végrehajtásához. Egyik század súlyos harcok után 22-ére lezárta az Ilenta patak völgyét a Poharecki patak torkolatától északkeletre. Másnap az I. ejtőernyős csoport Ludvíkovánál gyülekezett, majd 24-én Viszkovra irányították át, s innen került alkalmazásra augusztus 26-án a Mizunka völgyében.”⁸⁷

Ezzel kezdetét vette a magyar ejtőernyősök háborús szereplésének esemény-sorozata, mely már új fejezet a pápai helyőrség történetében.

83 Süle István, az ejtőernyős szállító repülő műszaki század őrmestere emlékezése hangszalagon a szerző birtokában.

84 Uo.

85 Ugron István emlékezése.

86 HL 4354 M. hdm. 1. vkf. 1944

87 M. Szabó Miklós: A magyar királyi légierő a második világháborúban, Budapest, 1967. 240. o.